

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет іноземної філології
Кафедра англійської мови

Кваліфікаційна робота

з теми: **«МЕТОДИ ЗБАГАЧЕННЯ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ
ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ ЗА ДОПОМОГОЮ ОНЛАЙН ІНСТРУМЕНТІВ У
ЗЗСО»**

Виконавець: здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої освіти
групи Ang1-M24
спеціальності 014 Середня освіта
(Мова і література (англійська) за освітньо-
професійною програмою «Середня освіта
(Англійська мова і зарубіжна література)»
Ігнат Валерія Валентинівна

Керівник: Литвинюк О.М.
кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри англійської мови

Рецензент: .,
кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри мови

Кам'янець-Подільський – 2025 рік

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ІКТ – інформаційно-комунікаційні технології

ІМ – іноземна мова

ЛО – лексичні одиниці

НУШ – Нова українська школа

CTL – Contextual Teaching and Learning

EFL – English as a Foreign Language

ESL – English as a Second Language

ITR – Image to Text Recognition

MALL – Mobile Assisted Language Learning

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ	9
1.1. Словниковий запас як складник комунікативної компетентності у старшокласників	9
1.2. Вікові та психолінгвістичні особливості старшокласників.....	15
1.3. Сучасні підходи до навчання лексики в контексті цифрової трансформації освіти	22
1.4. Методичні засади формування лексичної компетентності старшокласників з використанням онлайн-ресурсів.....	27
РОЗДІЛ 2. ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН-ІНСТРУМЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ЗБАГАЧЕННЯ ЛЕКСИКИ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ	31
2.1. Огляд та класифікація онлайн-ресурсів для навчання англійської лексики у старших класах	31
2.2. Гейміфікація лексичного навчання: інтерактивні платформи та дидактичні ігри для старшокласників	36
2.3. Мобільні додатки, відео- та мультимедійні засоби як чинники розвитку активної лексики	41
РОЗДІЛ 3. ПЕДАГОГІЧНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ ІЗ ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН-ІНСТРУМЕНТІВ ДЛЯ РОЗШИРЕННЯ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ	53
3.1. Мета, завдання та організація педагогічного експерименту	53
3.2. Результати формувального етапу експерименту: аналіз динаміки розвитку лексичних навичок	55
3.3. Методичні рекомендації щодо впровадження онлайн-інструментів у практику навчання англійської мови в старшій школі	57
ВИСНОВКИ	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	64
ДОДАТКИ.....	

ВСТУП

У сучасному світі, що стрімко змінюється під впливом цифрових технологій, традиційні підходи до вивчення іноземних мов поступаються місцем інноваційним, зокрема тим, що передбачають використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Формування лексичної компетентності – одного з ключових компонентів мовленнєвої навички – набуває особливої актуальності, оскільки саме словниковий запас забезпечує розуміння, продукування та ефективне спілкування іноземною мовою, а саме англійською. Сучасні онлайн-платформи, мобільні додатки, інтерактивні словники, гейміфіковані ресурси та мультимедійні середовища створюють нові умови для збагачення лексики, сприяють індивідуалізації та мотивації до навчання.

В умовах цифрової трансформації освіти онлайн-ресурси стають потужним інструментом лексичного розвитку здобувачів середньої освіти, зокрема старшокласників. Ці ресурси дозволяють створювати персоналізовані траєкторії навчання, забезпечують інтерактивність, зворотний зв'язок, автентичність контенту та можливість працювати в асинхронному режимі. Застосування онлайн-технологій у процесі вивчення лексики відповідає вимогам Нової української школи, орієнтованої на компетентнісний підхід, цифрову грамотність та академічну мобільність.

Актуальність теми набуває особливого значення в умовах сучасної геополітичної ситуації, коли володіння іноземними мовами стає не лише освітньою, а й стратегічною потребою. Україна, інтегруючись у європейський та світовий простір, потребує високого рівня мовної компетентності своїх громадян для ефективної комунікації, міжнародної співпраці, дипломатичної діяльності та участі у глобальних економічних, освітніх і культурних процесах. Зокрема, англійська мова, як міжнародний засіб спілкування, стає ключовим інструментом у сфері безпеки, зовнішньої політики, медіа та наукової комунікації.

У цьому контексті формування лексичної компетентності є не лише навчальною задачею, а й фактором національної стратегії, оскільки забезпечує

здатність громадян до розуміння глобальної інформаційної повістки, аналізу міжнародних новин, участі в міжнародних проєктах і ефективного представлення національних інтересів України на світовій арені. Використання сучасних онлайн-ресурсів, мобільних додатків та інтерактивних платформ у процесі вивчення англійської мови сприяє не лише розвитку мовних навичок, а й підвищенню цифрової та інформаційної грамотності, що є критично важливим у сучасних умовах геополітичної конкуренції та інформаційної безпеки.

Актуальність теми дослідження зумовлена насамперед необхідністю пошуку ефективних засобів формування лексичної компетентності у здобувачів загальної середньої освіти на основі сучасних освітніх технологій, які б відповідали їхнім віковим, пізнавальним та соціальним особливостям.

Джерельна база дослідження охоплює класичні та сучасні праці з методики викладання іноземних мов, педагогіки, психології, а також інтернет-ресурси, що описують інструменти онлайн-навчання. У працях українських науковців значна увага приділяється психолого-педагогічним аспектам формування іншомовної лексичної компетентності. Так, Гріневич І.І. визначає провідні завдання розвитку лексики учнів та окреслює шляхи її вдосконалення у шкільному навчанні [5]. Кардашова Н.В. розглядає психологічні й лінгвістичні основи формування лексичної компетентності, акцентуючи на цінності системного підходу до навчання [15; 16]. Дослідження Костюченко К. стосуються вікових та психологічних особливостей учнів основної школи, що безпосередньо впливає на вибір методів і прийомів роботи з лексикою [24; 25]. Коломінова О.О. аналізує особливості формування англомовної лексичної компетентності у школярів, а Короненко Г.А. конкретизує методику навчання лексики на уроках англійської мови [20; 23].

Важливими для нашого дослідження є й праці Гуревича Р., який ще на початку 2000-х років наголошував на ролі інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі [6]. Сучасні ж автори, серед яких Семенчук В.М., пропонують нетрадиційні підходи до уроків англійської мови та визначають етапи формування іншомовної лексичної компетентності в умовах

цифрового освітнього середовища [45; 46]. У роботах Сажко Л.А. та Стойка С.В. підкреслюється значення комунікативного підходу й формування іншомовної комунікативної компетентності як ключової мети вивчення лексики [42; 50].

Серед зарубіжних авторів особливе місце займають праці Пола Нейшена, який досліджує процеси засвоєння іншомовної лексики та виділяє різні типи лексичних знань [80]. Значний внесок зробив і Скотт Торнбері, що систематизував методичні засади навчання словника у книзі «How to Teach Vocabulary» [77]. У дослідженні Доцці та Кормоса розглядається питання розвитку словникових знань у довготривалій перспективі та їхньої організації у свідомості учнів [61]. Важливими для сучасної практики є також роботи Махді Х.С., присвячені ефективності мобільних пристроїв у процесі лексичного навчання [67], а також Шадієва Р., Ву Т.-Т. та Хуана Ю.-М., які аналізують можливості використання технологій розпізнавання зображень для збагачення словника [73]. У свою чергу, Суарес М. Дель М. і Геса Ф. досліджують вплив мультимедіа й субтитрованих відео на розвиток лексичної компетентності, звертаючи увагу на індивідуальні особливості учнів [75].

Практичні ресурси, такі як Quizlet, Memrise, Wordwall, LearningApps, Blooket, Kahoot, BBC Learning English, Test English а також мобільні додатки типу Duolingo, Drops, Anki – стали основою емпіричного дослідження ефективності онлайн-засобів формування лексичної компетентності у старших класах.

Об'єкт дослідження – процес формування лексичної компетентності в учнів старших класів закладів загальної середньої освіти.

Предмет дослідження – онлайн-технології як інструмент формування англійської лексичної компетентності старшокласників.

Гіпотеза дослідження передбачає, що цілеспрямоване використання онлайн інструментів (інтерактивних платформ, мобільних застосунків, вебресурсів для тренування лексики) у процесі навчання англійської мови в закладах загальної середньої освіти сприятиме більш ефективному збагаченню словникового запасу здобувачів освіти. Це відбуватиметься завдяки підвищенню

мотивації до вивчення іноземної мови, створенню умов для самостійної роботи, індивідуалізації навчання та активному залученню учнів до комунікативних ситуацій, наближених до реального мовного середовища.

Мета дослідження – з’ясувати ефективність використання онлайн-ресурсів у процесі формування лексичної компетентності учнів старших класів у курсі англійської мови.

Завдання дослідження:

- 1) проаналізувати теоретичні засади формування лексичної компетентності в контексті сучасної методики навчання іноземних мов;
- 2) дослідити типи, можливості та класифікації онлайн-ресурсів, які сприяють засвоєнню лексики;
- 3) визначити психолого-педагогічні передумови ефективного використання онлайн-технологій у процесі навчання лексики в старшій школі;
- 4) провести експериментальну перевірку ефективності обраних онлайн-інструментів у навчанні лексики англійською мовою;
- 5) розробити методичні рекомендації щодо впровадження онлайн-ресурсів у практику вивчення англійської лексики у ЗЗСО.

Методи дослідження: теоретичний аналіз наукових джерел, спостереження, експеримент, анкетування, педагогічне моделювання, кількісна та якісна обробка результатів дослідження.

Наукова новизна полягає у виявленні найбільш ефективних онлайн-засобів для формування лексичної компетентності учнів старших класів, а також у формуванні педагогічної моделі, що інтегрує цифрові технології у процес навчання лексики.

Практичне значення одержаних результатів полягає у впровадженні експериментальної частини дослідження під час педагогічної практики у Кам’янець-Подільському ліцеї №3 Хмельницької області. Розроблені методичні рекомендації, описані навчальні сценарії та описана добірка ефективних онлайн-інструментів.

Результати дослідження можуть бути використані:

- учителями англійської мови та вчителями-предметниками для впровадження навчальних сценаріїв у навчальний процес;
- здобувачами вищої освіти під час вивчення дисциплін «Методика навчання англійської мови» та «Інструментарій сучасного вчителя англійської мови»;
- при підготовці курсових і кваліфікаційних робіт, розробці навчально-методичних матеріалів тощо.

Апробація результатів дослідження була здійснена під час презентації матеріалів на таких наукових заходах:

– Звітна наукова конференція за підсумками науково-дослідної роботи студентів і магістрантів у 2024-2025 навчальному році (9-10 квітня 2025 року, м. Кам'янець-Подільський). Публікація статті «Методи навчання словникового запасу за допомогою онлайн- інструментів у ЗЗСО» у секції англійська мова та методика її викладання.

– X Міжнародна студентська конференція «Наука сьогодення: від досліджень до стратегічних рішень» (24 жовтня 2025 м. Луцьк, Україна, заочна, з публікацією у секції: 34. Педагогіка та освіта. Опубліковані тези «Мобільні додатки, відео- та мультимедійні засоби як чинники розвитку активної лексики».

Структура кваліфікаційної роботи складається зі вступу, трьох розділів, загального висновку, списку використаної літератури, який містить 81 найменування; основний текст викладено на 73 сторінках.

ВИСНОВКИ

У процесі виконання магістерського дослідження було досягнуто поставленої мети. У роботі послідовно виконано всі завдання, визначені на початку дослідження, що дозволило отримати комплексні наукові та практичні результати.

По-перше, здійснено теоретичний аналіз проблеми формування лексичної компетентності старшокласників. У результаті доведено, що словниковий запас є фундаментальною складовою іншомовної комунікативної компетентності, адже без достатнього рівня володіння лексичними одиницями неможливий розвиток видів мовленнєвої діяльності. Лексика не зводиться лише до набору слів, а охоплює систему семантичних, граматичних і прагматичних зв'язків, що визначають точність та виразність мовлення. Особлива увага приділялася класифікаціям словникового запасу (загальноживана, спеціалізована, технічна лексика; активний та пасивний словники), а також методам її збагачення в умовах шкільного навчання. Це дозволило окреслити методичне підґрунтя подальшого дослідження.

По-друге, у ході дослідження було виявлено психолого-педагогічні чинники, що впливають на засвоєння лексики учнями старших класів. Зокрема, розвиток абстрактного мислення, підвищена емоційність, прагнення до самовираження та активна соціальна взаємодія створюють сприятливий ґрунт для ефективного оволодіння іншомовним словником. Урахування цих особливостей у навчальному процесі дозволяє оптимізувати методику викладання й підвищити мотивацію учнів.

По-третє, проведено аналіз сучасних підходів до навчання лексики в умовах цифрової трансформації освіти. Розглянуто потенціал інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), мобільного навчання (MALL), гейміфікації, мультимедійних засобів і хмарних сервісів. Установлено, що цифрові інструменти сприяють підвищенню ефективності навчання завдяки інтерактивності, персоналізації, можливості миттєвого зворотного зв'язку та залученню автентичних матеріалів. Особливо цінним для учнів є використання

онлайн-платформ Quizlet, Memrise, Wordwall, LearningApps, Kahoot, а також мобільних застосунків Duolingo, Drops, Anki, що забезпечують систематичне тренування словникового запасу з елементами гри та адаптивності.

По-четверте, здійснено класифікацію онлайн-ресурсів за дидактичними цілями: цифрові словники, інтерактивні платформи для тренування лексики, мобільні додатки для щоденного використання, гейміфіковані та сюжетні ресурси, комплексні мовні платформи. Доведено, що їхнє раціональне поєднання дозволяє забезпечити різні етапи роботи з лексикою – від первинного ознайомлення до автоматизації та контекстного використання.

По-п'яте, у межах роботи було проведено педагогічний експеримент, спрямований на перевірку ефективності застосування онлайн-інструментів у процесі навчання англійської лексики в старшій школі. Результати експерименту продемонстрували позитивну динаміку розвитку лексичних навичок учнів. Зокрема, учні, які систематично працювали з інтерактивними та мобільними платформами, показали значне зростання обсягу активного словникового запасу, вищий рівень мотивації, а також підвищення якості використання лексики у мовленні та письмі.

По-шосте, на основі узагальнення теоретичних та емпіричних результатів розроблено методичні рекомендації щодо використання онлайн-інструментів у практиці викладання англійської мови в закладах загальної середньої освіти.

Таким чином, отримані результати підтверджують гіпотезу про те, що використання онлайн-ресурсів значно підвищує ефективність процесу формування лексичної компетентності учнів старших класів. Онлайн-інструменти не лише збагачують словниковий запас, а й сприяють розвитку критичного мислення, креативності, здатності до співпраці та самоорганізації.

Узагальнюючи, можна зробити висновок, що робота має як теоретичну, так і практичну цінність. Вона сприяє розвитку сучасної методики викладання іноземних мов, розширює арсенал інструментів учителя та відповідає вимогам Нової української школи, орієнтованої на компетентнісний підхід і цифрову грамотність.

Подальші перспективи дослідження вбачаються у вивченні впливу штучного інтелекту, адаптивних освітніх платформ і віртуальної реальності на формування лексичної компетентності; у розробці міждисциплінарних курсів із використанням онлайн-інструментів; а також у більш глибокому аналізі впливу мобільних додатків на мотиваційну сферу здобувачів освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аржановська А. В. Дидактичний потенціал ІКТ у проектуванні освітнього процесу при навчанні іноземної мови. *Індоєвропейські мови: загальнолінгвістичні та методологічні аспекти* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Київ, 2022. С. 6-9.
2. Аржановська А. В. Конвергенція технологій в освіті: нова детермінанта розвитку суспільства. *Світ науки, культури, освіти*. 2020. № 5 (84). С. 93-95.
3. Богданова Н. В. ТікТок на уроках іноземної мови. *Освіта і наука*. 2021. № 4 (80). С. 48-50.
4. Гайворон А. С. Використання додатка ТікТок у навчанні іноземним мовам. *Високі технології в інновації та науці*. Київ : МДІМВ, 2021. С. 57-60.
5. Гріневич І.І. Провідні завдання формування лексичної компетентності учнів. *Іноземні мови*. 2017. №3. С.15-22.
6. Гуревич Р. Інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі: (посібник для працівників і студентів педагогічних вищих навчальних закладів). Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2002. 116 с.
7. Демидко В. В. Відео ТікТок як новий формат навчального відео. Медіасфера і медіаосвіта: специфіка взаємодії в сучасному соціокультурному просторі. Київ, 2020. С. 65-69.
8. Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 898 від 30 вересня 2020 року. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti> (дата звернення: 08.11.2025)
9. Душніцька І. Важливість вивчення іноземних мов у сучасному світі та роль навчальної гри у цьому процесі. *Англійська мова та література: науково-метод. журнал*. 2018. № 19-21. С. 30-35.
10. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання / [наук. ред. укр. видання д-р пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва]. К. : Ленвіт, 2003. 273 с.

- 11.Зеленська З.П. Психологічні особливості розвитку комунікативних умінь учнів основної школи у процесі засвоєння іншомовної лексики. Дисертація канд. психол. наук зі спеціальностей 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія, 05 – соціальні та поведінкові науки. К., 2021. 208 с.
- 12.Зимова І.А. Розвиток мовленнєвих навичок за комунікативним методом. *Англійська мова та література*. 2015. №10. С.24-27.
- 13.Значенко О. Інформаційний арсенал педагога. *Вища освіта України*. 2020. №1. С.75-79.
- 14.Казачінер О. Сучасні форми та методи навчання англійської мови. Харків: Основа, 2010. 112 с.
- 15.Кардашова Н.В. Психологічні та лінгвістичні основи формування лексичної компетенції. *Вісник КИЛУ. Серія Педагогіка та психологія*. 2018. №4. С.176-185.
- 16.Кардашова Н.В. Цілі та зміст формування лексичної компетентності. *Вісник КИЛУ. Серія Педагогіка та психологія*. 2015. №4. С.176-185.
- 17.Карпюк О. Д. Англійська мова : підруч. для 10 кл. закл. загал. серед. Освіти. Тернопіль : Видавництво Астон, 2018. 256 с.
- 18.Кирпа А. В. Використання соціальної мережі Instagram у навчанні іноземної мови учнів старшої школи. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/4491/1949>. (дата звернення 3.08.2025)
- 19.Козачук С.А. Проблема вікових особливостей пізнавальної активності у вітчизняній психології. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 12. Психологічні науки: Зб. наукових праць*. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 20016. № 11. С.51-62.
- 20.Коломінова О.О. Формування англомовної лексичної компетенції у школярів. *Іноземні мови*. 2018. №2. С.48-51.
- 21.Коробейнікова Т.І. Етапи формування лексичної компетентності. *Педагогічний процес: теорія і практика*. Київ, 2017. №3. С.122-134.

- 22.Коробейнікова Т.І. Комплекс вправ для формування лексичної компетенції на основі читання. *Педагогічний процес: теорія і практика*. Київ, 2017. №3. С.122-134.
- 23.Короненко Г.А. Навчання лексики на уроках англійської мови. *Англійська мова та література*. 2017. №5. С.2-6.
- 24.Костюченко К. Вікові та психологічні особливості учнів основної школи. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2015. №5. С.135-139.
- 25.Костюченко К. Навчання лексики іноземної мови. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2015. №5. С.135-139.
- 26.Кравченко І.М. Методичні рекомендації вчителів. *Англійська мова і література*. 2016. №10. С.5-7.
- 27.Кравченко І.М. Особливості засвоєння лексичних явищ. *Англійська мова і література*. 2016. №10. С.5-8.
- 28.Криндисарук І.П. Методика використання нетрадиційних форм уроків у формуванні іншомовної лексичної компетентності учнів 10-х класів. Магістерська робота, Хмельницький. 2022. 100 с.
- 29.Методичні рекомендації з написання та оформлення дипломних робіт (проектів) студентами Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2018. 154 с.
- 30.Михайленко Т. Інноваційні технології у вивченні англійської мови. Київ : Шкільний світ, 2008. 128 с.
- 31.Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов, 10-11 класи: офіц. видання: текст, затверджений Наказом Міністерства освіти і науки України. Київ, 2019. 72 с.
- 32.Ніколаєва С. Ю. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Київ: Ленвіт, 2003. 273 с.
- 33.Ніколаєва С. Ю. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник. К. : Ленвіт, 2002. 328 с.